

Наталія Ментух,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового
права юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету

ЛІЗИНГОВІ КОМПАНІЇ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

Здійснено аналіз літератури та чинного законодавства України з питань визначення правового статусу лізингової компанії. Оскільки в законодавстві України не дається визначення поняття лізингової компанії, зроблено спробу вирішення проблеми, визначення поняття лізингової компанії як головного учасника лізингової діяльності та виділення основних ознак.

На основі проведеного дослідження запропоновано закріпити в Законі України «Про фінансовий лізинг» таке визначення терміна: лізингова компанія – це господарська організація, створена у визначеному законодавством порядку, що на професійній основі, постійно та безпосередньо здійснює лізингову діяльність для задоволення майнових інтересів інших суб'єктів господарських правовідносин з метою отримання прибутку, має відокремлене майно, закріплене за ним на визначеному правовому титулі, та господарську правосуб'єктність і відповідно до чинного законодавства виконує функцію лізингодавця.

До основних ознак, що визначають особливість лізингової компанії, віднесено такі: мета і завдання суб'єкта господарювання; предмет, цілі і вид його діяльності; організаційно-правова форма; порядок створення; правовий режим майна суб'єкта господарювання; господарська правосуб'єктність (права і обов'язки); юридична відповідальність; порядок ліквідації та реорганізації суб'єкта господарювання.

Ключові слова: лізингова компанія, фінансова установа, лізингова діяльність, господарська правосуб'єктність.

Ментух Н.

Лизинговые компании: понятие и признаки

Исследуется правовое положение лизинговой компании как основного участника лизинговой деятельности. Дано определение понятия «лизинговая компания». На основе анализа специальной литературы и действующего законодательства определены основные признаки лизинговой компании и критерии их разделения.

Ключевые слова: лизинговая компания, финансовое учреждение, лизинговая деятельность, хозяйственная правосубъектность.

Mentuch N.

Leasing company: concept and signs

The article analyzes the literature and laws of Ukraine concerning the legal status of the leasing company. Since the legislation of Ukraine is not given a definition of leasing company, so this article is dedicated to solving problems such as the definition of leasing company as the main party of leasing activity and highlight the main features.

Based on research by the author proposed to consolidate the Law of Ukraine «On Financial Leasing» the following definition of «leasing company» – is an economic organization established in certain legislation that on a professional basis, constantly and directly carries out leasing activities to meet the property interests of other subjects of objects of economic relations, for profit, has separate property assigned to him in the specified legal title, and economic and legal under applicable law acts as lessor.

The main characteristics that define the feature author leasing company attributed the following: the purpose and objectives of the entity; the subject, purpose and type of activity; legal form; the order of creation; the legal status of the property of the entity; economic legal (rights and obligations); legal liability; order of reorganization and liquidation of the entity.

Keywords: leasing company, financial institution, leasing activity, economic legal.

Постановка проблеми. Лізингові компанії – спеціалізовані господарські організації, які, як правило, створюються для надання лізингових послуг та є основними суб'єктами лізингової діяльності.

В останні роки у вітчизняній науці господарського права зріс науковий інтерес до дослідження правового становища окремих видів учасників лізингових відносин, одним з яких є лізингові компанії.

Аналіз досліджень і публікацій. При написанні даної статті були проаналізовані праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як І. Є. Якубівський, О. В. Трофімова, Д. С. Січко, В. С. Різник, В. А. Горемікін, О. В. Кабатова, В. Д. Газман, Ю. Харитонов, В. Вітрянський, А. Асташкіна, І. Решітнік та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ряд питань, незважаючи на наявність розробок з цієї проблеми, залишаються не дослідженими і потребують ґрунтовного визначення та узагальнення. Тому дана стаття присвячується вирішенню проблеми визначення поняття лізингової компанії як головного учасника лізингової діяльності та виділення притаманних їй основних ознак.

Формулювання цілей статті. Визначити поняття лізингової компанії та виділити її основні ознаки.

Виклад основного матеріалу дослідження. ЦК України [1], ГК України [2] та Закон України «Про фінансовий лізинг» [3] не містять поняття «лізингова компанія», хоча в окремих законодавчих актах України даний термін вживається, однак при цьому законодавець не розкриває його змісту.

Так, згідно зі ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» лізингові компанії віднесені до числа фінансових установ. Обов'язок здійснення фінансового моніторингу покладає на лізингові компанії як фінансові установи Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 р. [4]. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [5] покладає на лізингові компанії поряд з іншими фінансовими установами обов'язок оприлюднювати свою фінансову звітність.

Аналізуючи загальні ознаки, що притаманні суб'єкту господарювання – господарській організації загалом та чинне законодавство, що визначає порядок та особливості здійснення лізингової діяльності лізинговими компаніями в Україні, можна виділити такі ознаки лізингової компанії:

1) господарська організація, що має статус фінансової установи.

Закон України «Про фінансовий лізинг» в статті 4 визначає лізингодавця через категорію юридична особа. Згідно з даною статтею лізингодавцем може бути тільки юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингодержувачу.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [6] (далі – Закон «Про фінансові послуги») лізингові компанії, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, віднесені до числа фінансових установ.

Відповідно до ст. 1 Закону «Про фінансові послуги» фінансова установа – це юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг та яка віднесена до відповідного реєстру у порядку, встановленому законом.

Фінансові послуги, відповідно до ч. 1 ст. 5 даного Закону, надаються фінансовими установами та, якщо це прямо передбачено законом, фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності. Суб'єктами лізингової діяльності можуть бути тільки суб'єкти господарювання – господарські організації.

Згідно з п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону «Про фінансові послуги», фінансова послуга – це операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів. У свою чергу, фінансовий лізинг віднесено згідно зі ст. 4 до фінансових послуг.

Таким чином, відповідно до вимог Закону України «Про фінансові послуги» надання послуг фінансового лізингу має бути виключним видом діяльності лізингової компанії.

Таку точку зору підтримують і окремі науковці. Так, А. Г. Барабаш вважає, що лізинг має бути виключним видом діяльності лізингової компанії [7, с. 4]. О. В. Асташкіна вважає, що ніякі інші функції, крім функцій лізингодавця, лізингові компанії здійснювати не можуть [8, с. 72].

На нашу думку, здійснення лізингової діяльності повинно визначатись законодавцем основним, а не виключним видом діяльності лізингової компанії і це повинно відобразитись у її статуті;

2) створення у порядку, визначеному законодавством (ст. 56 ГК України, Закон України від 26.11.2015 р. «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [9]).

У літературі окремими науковцями висловлювалася пропозиція щодо необхідності запровадження ліцензування діяльності лізингових компаній. Так, А. Г. Барабаш у своїй роботі запропонувала такі ліцензійні умови для лізингових компаній: організаційно-правова форма, яка забезпечує повну відповідальність всіх або частини учасників за боргами товариства (повне або командитне товариство); здійснення лізингової діяльності як виключного виду діяльності; встановлення на рівні закону мінімального розміру

статутного фонду лізингової компанії [10, с. 175]. На думку О. В. Трофімової, обмеження свободи підприємницької діяльності шляхом встановлення для лізингових компаній права здійснювати лізингову діяльність лише у формі повного або командитного господарського товариства є необґрунтованим, оскільки лізингодавець є кредитором, а не боржником у лізингових правовідносинах [11, с. 41].

Лізингова діяльність в Україні не ліцензується. Проте держава регулює ринок лізингових послуг та здійснює нагляд за лізинговою діяльністю шляхом запровадження обов'язкового внесення інформації про лізингові компанії до Державного реєстру фінансових установ [12].

Варто зазначити, що найбільш поширеною формою створення лізингових компаній як у зарубіжних країнах, так і в Україні є господарські товариства, а саме акціонерні товариства.

В літературі висловлюється думка, що акціонерне товариство як організаційно-правова форма лізингових компаній має ряд переваг, а саме: акціонерне товариство дозволяє залучати широке коло осіб, майнові засоби яких можуть скласти значний капітал; великі підприємства можуть засвоювати складні технології, випускати більш досконалу продукцію, сприяючи тим самим у кінцевому результаті підвищити добробут товариства в цілому; дана форма досить ефективна для здійснення переливу капіталу із однієї галузі чи сфери товариства в іншу; обмежена форма відповідальності її учасників знижує ризик втрати свого майна у випадку певних невдач товариства тощо [13, с. 199].

На нашу думку, доцільність акціонерної організаційно-правової форми лізингової компанії має ряд переваг, а саме: залучення тимчасово вільних засобів фізичних і юридичних осіб шляхом продажу їм акцій чи облігацій; використання привілейованих акцій на користь компанії; отримання більших дивідендів за рахунок ефективної роботи, що посилює, в свою чергу, зацікавленість і мотивацію працівників компанії; можливість отримання в якості вкладу майна (предмет лізингу); розвиток ринку цінних паперів з метою фінансування виробничих інвестицій тощо.

Також передбачається створення лізингових компаній як дочірніх компаній банків.

Слід відмітити, що на сучасному лізинговому ринку банки співпрацюють із всіма суб'єктами лізингових відносин: контролюють незалежні лізингові компанії, надаючи їм кредити.

Тобто, як зазначають окремі дослідники, що вибір найбільш доцільної організаційно-правової форми лізингової компанії залежить від багатьох факторів і, перш за все, від: рівня відповідальності засновників; форми формування статутного капіталу; обсягу прав; видів лізингової діяльності; кількості засновників [14, с. 15];

3) безпосереднє на постійній основі здійснення лізингової діяльності. Це передбачає інвестування коштів і набуття предмета лізингу у власність для передачі його у володіння та користування лізингоодержувачу.

В науковій літературі панує точка зору, що до лізингових компаній можуть бути віднесені суб'єкти господарювання, в предметі діяльності в установчих документах яких передбачено здійснення лізингової діяльності і які здійснили або здійснюють хоча б одну лізингову операцію. В такому випадку, як зазначає Ю. С. Харитонов, до лізингових компаній можна було б віднести банки та інші фінансово-кредитні установи, які мають право здійснювати лізингові операції відповідно до їх установчих документів [15, с. 16]. Тому, на нашу думку, в законодавчому визначенні поняття «лізингова компанія» слід закріпити, що лізингова діяльність здійснюється лізинговою компанією безпосередньо та на постійній основі.

Як зазначається в літературі, усі лізингові компанії, що нині формують лізинговий ринок України, можна поділити на такі групи:

– компанії, створені виробниками основних засобів, постачальниками та дилерами (Ілта Лізинг, Порше Лізинг Україна);

– компанії, створені банківськими установами (ВТБ Лізинг Україна, Райффайзен Лізинг Аваль, ІНГ Лізинг Україна, Унікредіт Лізинг Україна, ОТП Лізинг, Віейбі Лізинг, Укіо Банк Лізинг, Ерсте груп Імморент Україна);

– незалежні компанії (Українська Лізингова компанія, ВФС Україна, Перша Лізингова Компанія, Адванс-Лізинг);

– державні лізингові компанії («Украгролізинг») [16];

4) професійна основа діяльності, що полягає у здійсненні діяльності колективом спеціально підібраних висококваліфікованих фахівців. Професійна компетентність – це сукупність професійних знань, умінь, засоби виконання професійної діяльності.

Так, великі лізингові компанії можуть дозволити собі утримувати виділеного фахівця, який займається питаннями стратегії, а також найняти сторонніх консультантів, які мають необхідні методологічні та маркетингові компетенції. У невеликих компаніях залучити персонал значно легше, проте немає ресурсів і компетенцій. Розвиток компанії більше залежить від випадку і волі директора, ніж від продуманого плану [17];

5) мета діяльності – задоволення майнових інтересів інших суб'єктів господарських правовідносин (лізингодержувачів) в отриманні предмета лізингу, необхідного для здійснення господарської діяльності, у володіння і користування та отримання прибутку;

б) наявність відокремленого майна, закріпленого на визначеній законодавчо правовій основі (титуллі) – право власності, господарського відання, оперативного управління, оренди.

Чинне законодавство про лізинг не встановлює спеціальних (підвищених) вимог до мінімального розміру статутного фонду лізингової компанії. Тому при визначенні мінімального розміру статутного фонду лізингової компанії слід керуватись загальними вимогами, встановленими законом для відповідної організаційно-правової форми.

Ми вважаємо, що при визначенні правового статусу лізингової компанії в Законі України «Про фінансовий лізинг» слід обмежити джерела формування статутного капіталу лізингової компанії виключно грошовими коштами, що відповідатиме специфіці та характеру діяльності лізингової компанії, яка потребує наявності власних засобів для інвестування в предмети лізингу;

7) наявність господарської правосуб'єктності, що включає господарську правоздатність (сукупність прав та обов'язків, які може набувати суб'єкт у процесі здійснення господарської діяльності) та компетенцію (сукупність прав та обов'язків, якою суб'єкт наділений за законом та установчими документами).

З урахуванням вищезазначеного пропонуємо закріпити в Законі України «Про фінансовий лізинг» таке визначення терміна лізингова компанія – це господарська організація, створена у визначеному законодавством порядку, що на професійній основі, постійно та безпосередньо здійснює лізингову діяльність для задоволення майнових інтересів інших суб'єктів господарських правовідносин з метою отримання прибутку, має відокремлене майно, закріплене за ним на визначеному правовому титулі та господарську правосуб'єктність і відповідно до чинного законодавства виконує функцію лізингодавця.

Висновки. Відсутність законодавчого визначення лізингової компанії, яке широко використовується в чинному законодавстві та правозастосовчій практиці, обумовлює необхідність визначення і законодавчого закріплення поняття «лізингова компанія» в Законі України «Про фінансовий лізинг» та законодавчого визначення особливостей правового статусу лізингових компаній.

Основними ознаками (елементами), що визначають особливість лізингової компанії, є: мета і завдання суб'єкта господарювання; предмет, цілі і вид його діяльності; організаційно-правова форма; порядок створення; правовий режим майна суб'єкта господарювання; господарська правосуб'єктність (права і обов'язки); юридична відповідальність; порядок ліквідації та реорганізації суб'єкта господарювання.

Список використаної літератури

1. *Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, 19–20, 21–22. – Ст. 144.*
2. *Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.*
3. *Про фінансовий лізинг : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1381-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 231.*
4. *Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 50–51. – Ст. 2057.*
5. *Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – Ст. 365.*
6. *Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.*
7. *Барабаш А. Г. Правове регулювання лізингових відносин в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / А. Г. Барабаш. – Донецьк, 2004. – 18 с.*
8. *Асташкина А. В. Правовое положение российских лизинговых компаний в современном гражданском праве : дис. ... канд. юрид. наук / А. В. Асташкина. – М., 2001. – 182 с.*
9. *Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 26 листопада 2015 року № 835-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 2. – Ст. 17.*
10. *Барабаш А. Г. Правове регулювання лізингових відносин в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / А. Г. Барабаш. – Донецьк, 2004. – 175 с.*

11. Трофімова О. В. Правове регулювання лізингової діяльності в Україні : моногр. / О. В. Трофімова. – К. : КИТ, 2005. – 216 с.
12. Роль лізингу в розвитку економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://leasinginukraine.com/ua/publications/general_issues/?pid=161.
13. Кашанина Т. В. Корпоративное право (Право хозяйственных товариществ и обществ) : учеб. для вузов / Т. В. Кашанина. – М. : Изд. группа «НОРМА – ИНФРА», 1999. – 815 с.
14. Лизинг: экономические и правовые основы : уч. пособ. для вузов / М. В. Карп, Е. М. Шабалин, Н. Д. Эришвили, О. Б. Истомин ; [под ред. проф. Н. М. Коршунова]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 191 с.
15. Харитонов Ю. Правовой статус лизинговой компании [Электронный ресурс] / Ю. Харитонов // Законодательство. – 2002. – № 7. – С. 15–18. – Режим доступу : http://vuzlib.com.ua/articles/book/13138 Rozvitok_rinku_lizingu_v_ukra/1.html.
16. Стратегическое развитие лизинговой компании [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kommersant.ru/doc/2452552>.